

**A HEZBOLLAH ÉS IZRAEL HARCÁNAK
HATÁSA A MIGRÁCIÓS
FOLYAMATOKRA – FELKÉSZÜL
TÖRÖKORSZÁG?**

Migrációkutató Intézet

Gyorselemzések

Felegyi Júlia

2024/15

2024.11.20.

A HEZBOLLAH ÉS IZRAEL HARCÁNAK HATÁSA A MIGRÁCIÓS FOLYAMATOKRA – FELKÉSZÜL TÖRÖKORSZÁG?

A 2024. szeptemberi izraeli támadások nyomán a Közel-Kelet egyik legtöbb menekültet befogadó államában, Libanonban százezrek voltak kénytelenek elhagyni otthonaikat, ellátásuk pedig kihívások elé állítja a gazdasági válsággal küzdő országot. A külföldre menekülők többsége Szíriába ment, de vannak, akik Irakban, valamint Törökországban kerestek menedéket.

Évtizedes migrációs kötelék Szíria és Libanon között

Szíria és Libanon vonatkozásában az egyik legtartósabb kötelék a menekültek kezelésével kapcsolatban a libanoni polgárháború idejéből származik: 1975 és 1990 között libanoniak ezrei menekültek Szíriába a hazájukat elborító, felekezetek által vezérelt konfliktus elől. Miután 2005-ben a több évtizedes megszállást követően Szíria kivonult Libanonból, a két ország a közös határok, a gazdasági kapcsolatok és a biztonsági kihívások miatt továbbra is együttműködésre volt ítélve. A következő jelentős dátum 2006 nyara volt, amikor becslések szerint 180 000 libanoni keresett menedéket Szíriában a júliusi, Izrael és a libanoni Hezbollah közötti összecsapásokat követően. A szíriai polgárháború 2011-es kitörésével pedig Libanonon volt a sor, hogy menedéket szolgáltasson: 2015-re 1 millióra emelkedett a szíriai menekültek száma az országban.¹ Napjainkra ez a folyamat megfordulni látszik, mivel az izraeli-libanoni konfliktus mind a szíriai menekülteket, mind a libanoni lakosokat arra kényszeríti, hogy Szíria felé vegyék az irányt.²

Noha egyike annak a 44 országnak, amely soha nem írta alá az 1951-es menekültügyi egyezményt, arányaiban Libanon fogadja be a legtöbb menekültet a világon. Mivel az ország formálisan nem ismeri el a menekültstátuszt, nagyobb ellenőrzést biztosít a kormánynak menekültpolitikája felett. Míg Bejrút humanitárius támogatást kap az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságától (UNHCR), a menekültek jogi státusza továbbra is bizonytalan, és csak korlátozott jogokkal bírnak.³

¹ DIAB 2024.

² MIKAIL 2024.

³ DIAB 2024.

Gyorselemzések 2024/15

A 2011-es „arab tavasz” kitörése óta 1,5 és 2 millió fő közé becsülik a Libanonban menedéket keresők számát.⁴ Azonban a 6 milliónál is kevesebb lakosú ország számára vállalhatatlan terhet jelent, hogy párhuzamosan szem előtt tartsa szuverenitását és humanitárius kötelezettségeit. Bejrút ezért az elmúlt években egyre drasztikusabb módszerekkel törekedett terhei enyhítésére. A közelmúltban végrehajtott kormányzati program keretében igyekeztek kitoloncolni azokat a szíriaiakat, akiket az UNHRC nem regisztrált. Az intézkedés a menekültek közel felét érintette volna, viszont Libanon gazdaságának számos része nem tud működni szíriai menekültek nélkül, beleértve a mezőgazdasági és építőipari ágazatokat is. A főváros egyes részein leállt a kereskedelmi tevékenység, mivel a cégtulajdonosok attól tartottak, hogy a biztonsági erők bezárják üzleteiket a szíriaiak alkalmazása miatt.⁵

Idén tavasszal a szíriaiak elleni érzelmek ismét felerősödtek a lakosság körében, miután áprilisban a libanoni hadsereg likvidálta Pascal Szulejmánt, a jobboldali keresztény politikust holttestét ugyanis Szíriában találták meg. A libanoniak egy része támadásokat követett el a szíriaiak ellen, mire válaszul Nadzsíb Mikáti miniszterelnök kijelentette, hogy a Libanonban tartózkodó szíriaiak többségét kitoloncolják. A menekültek elleni fellépés részeként a belügyminiszter arra utasította az önkormányzatokat, hogy ellenőrizzék a szíriaiak okmányait, zárják be az okmányokkal nem rendelkező szíreket foglalkoztató üzleteket és vállalkozásokat, valamint foglalják le a nem regisztrált motorkerékpárokat. A menekültekkel szembeni közösségi erőszak történelmi háttérben – beleértve a 2 000 palesztin menekült meggyilkolását Szabrában és Satilában a polgárháború alatt, 1982-ben – a fenti intézkedéseket komolyan kell venni. A libanoni politikusok menekültekkel szembeni fellépése az ország gazdasági problémáit is súlyosbítja, ami tovább növelheti a belső feszültségeket.

A Libanonban tartózkodó szíriai menekültek helyzetét tovább nehezíti, hogy származási országuk sem látja szívesen őket: visszatérésüket és ingatlanjaikhoz, ingóságaikhoz való hozzáférésüket a szíriai kormány több rendelettel és törvénnyel is ellehetetlenített. Ide tartozik például a 2012-ben meghozott 66-os, ingatlanokkal kapcsolatos rendelet, vagy a 2018-as 10-es számú, amely csak egy hónapot adott a háború által sújtott területek tulajdonosainak, hogy visszaigényeljék földjeiket. 2021

⁴ UNHCR 2024a.

⁵ HALL – TODMAN 2024.

Gyorselemzések 2024/15

márciusában pedig a szíriai kormány új, biometrikus azonosítóval rendelkező személyi igazolványokat vezetett be, amelyhez személyazonosságuk hiteles bizonyítása nélkül nem férhet hozzá a menekültek közel fele, mert a régi, papír alapú nyilvántartások többsége a harcok következtében megsemmisült.⁶

A közel-keleti menekültválság tavaly még nagyobb méreteket öltött azt követően, hogy 2023. október 8-án Izrael a palesztin Hamász előző napi terrortámadására válaszul megindította gázai offenzíváját. A libanoni Hezbollah pedig a palesztinok iránti szolidaritásra hivatkozva zúdított rakétaesőt Izraelre, amelyet szintén válaszcsapások követtek. Izrael a háború kitörése óta likvidálta a libanoni szervezet számos tagját és szinte az összes katonai vezetőjét. 2024. szeptember 17-én pedig több mint ezer, Hezbollahosok által használt személyhívót robbantott fel.⁷ Ezt követte a szervezet vezetőjének, Hasszán Naszrallahnak a likvidálása szeptember 27-én.

Libanonban azóta is súlyos kihívást jelent a migrációs válság. 2024 májusában, még a háború eszkalációja előtt, az EU egymilliárd eurós segélycsomagot jelentett be az arab országnak, ám a jelenlegi helyzet tükrében nem valószínű, hogy ez a finanszírozás elegendő lesz a régió stabilizálására vagy a tömeges migráció megfékezésére.⁸ 2024. szeptember végén pedig a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) mutatott be egy, az év végéig tartó, 32,5 millió dolláros költségvetési tervet.⁹ A helyzet súlyosságát jól mutatja, hogy míg az UNHCR október 10-én 283 000 főre tette azok számát, akik Libanonból Szíriába menekültek¹⁰, az október 23-i helyzetjelentés már legalább 425 000 emberrel számolt.¹¹

Irak és más országok érintettsége

Irakban november elejéig közel 16 700 libanoni állampolgár keresett menedéket.¹² Az országba érkezők fele (eddig 15 355 fő) jellemzően az Al-Kaim határátkelőhely felől hagyja el Szíriát, valamint a bagdadi és a nedzsefi repülőterekre érkeznek. November 3-ig már közel 30 000-en érkeztek

⁶ SAYFO 2021.

⁷ SAYFO 2024.

⁸ MIKAIL 2024.

⁹ IOM 2024.

¹⁰ UNHCR 2024b.

¹¹ UNHCR 2024c.

¹² Ibid.

Gyorselemzések 2024/15

Libanonból. Beszámolók szerint a Szírián keresztül utazás busszal vagy taxival 1-2 napig tart, a szerencsések pedig a költséges, de rövidebb, Bejrútból induló repülőjáratokat választották (10 753 fő). Sok libanoni menekült jelenleg olyan iraki városokban látnak el, mint Nedzsef (2 242 fő) és Kerbela, ahol a helyi hatóságok lakóépületeket jelöltek ki elhelyezésükre. Mások olyan városokban kerestek menedéket, mint a Kurdisztánhoz tartozó Erbil, ahol egy kitelepült külföldi közösség él, és ahol a barátok vagy családtagok látják el az érkezteteket. A jelentések Irak és Szíria mellett Jordániát is megemlítik, mint alternatív célpontot.¹³

A Libanonból Irakba érkező menekültek vonatkozásában az UNHCR nem közölt nemzetiségre vonatkozó statisztikákat. Az iraki belügyminiszter október 7-i nyilatkozatában (amelyben a Libanonból érkezőket „Irak vendégeinek” és nem „menekülteknek” nevezi) ugyanakkor a „libanoni állampolgárok” számára biztosít olyan kedvezményeket, mint az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, a szíriaiakról viszont nem esik szó.¹⁴

Törökországba menekülhetnek tovább a harcok elől a libanoniak

2024. november elején már több, mint 1,2 millió libanonit érintettek a harcok, és a 834 000 főt is meghaladta az országon belüli menekült száma. A Libanonból Szíriába menekült számát 440 000-re becsülik.¹⁵ Farhan Haq, az ENSZ-főtitkár-helyettes szóvivője nyilatkozatában kiemelte, hogy a szervezet adatai szerint a Szíriába érkezettek 60%-a 18 éven aluli. Metin Çorabatır, az ankarai székhelyű nem kormányzati szervezet, a Menekültügyi és Migrációs Kutatóközpont (Migration Policy Institute) munkatársa pedig arra figyelmeztet, hogy ez egy újabb, komoly migrációs hullám kezdete lehet, és amennyiben a libanoni harcok folytatódnak, az mind Szíriára, mind más országokra nagy hatással lesz. Nemcsak a szíriai menekültek érkeznek vissza hazájukba, hanem a libanoni állampolgárok is. Nem zárható ki, hogy Szíria idővel megpróbálja lezárni a határokat, vagy arra kényszerítheti az érkezőket, hogy haladjanak tovább a törökök által ellenőrzött észak-szíriai területekre. Ez újabb migrációs és humanitárius krízist jelentene, és negatív hatással lehetne Törökország és Izrael a háború óta igencsak megromlott kapcsolatára.¹⁶

¹³ ROMDHANE – VALLENTINE – FROUWS 2024.

¹⁴ UNHCR 2024e.

¹⁵ UNHCR 2024d.

¹⁶ JONES 2024.

Gyorselemzések 2024/15

Az utóbbi években Ankara erős határzárát épített szíriai határa mentén, hogy megakadályozza újabb és újabb menekülők Törökországba jutását. Murat Aslan, a kormánypárti Politikai, Gazdasági és Társadalmi Kutatási Alapítvány (SETA) munkatársa úgy véli, hogy a török fejlesztések tovább folytatódnak, mivel a közel-keleti háború újabb exodussal fenyeget. „Törökország nem szeretne újabb menekülthullámot egy másik régióból, az ország jelenleg is gazdasági válsággal küzd” – mutatott rá. Murat szerint az inflációt ugyan kontroll alatt tartják, és várhatóan csökkenni is fog, de egy újabb tömeges migráció rengeteg kiadást, az infláció emelkedését és társadalmi bizonytalanságot is okozna. A kormány ezért várhatóan mindent megtesz, hogy megakadályozzon egy menekülthullámot. Ha azonban Izrael folytatja offenzíváját, egyre több menekült próbálhat átjutni Törökországba, humanitárius válsággal fenyegetve a török–szír határon.¹⁷

2024. október 3-án Deniz Yücel, a legnagyobb ellenzéki Köztársasági Néppárt (CHP) szóvivője parlamenti felszólalásában az izraeli–libanoni háborúnak Törökországra gyakorolt lehetséges hatásairól beszélt. „Egyre nagyobb az aggodalom amiatt, hogy a délkeleti határunkon zajló konfliktus jelentős migrációs hullámot indíthat el” – mondta Ali Yerlikaya a belügyminiszterhez intézett beszédében. A lehetséges következmények között említette a népesség, a munkanélküliség, a bérleti díjak és az ingatlanárak emelkedését, továbbá a társadalmi rend és a demográfiai egyensúly felborulását. Hangsúlyozta, Törökország az elmúlt években a világ legtöbb menekültjét befogadó országává vált. „Törökország nem egy menekülttábor. Soha nem fogjuk engedni, hogy a török nép elidegenedjen hazájában. Ha kell, lezárjuk a határokat és megvédjük az országot” – közölte. Yücel szerint a török kormány „az illegális migráció elleni küzdelem politikáját folytatja”, amelynek értelmében egy újabb migrációs hullám esetén nem valószínű, hogy a belpolitikát kockáztatva a nyitott határok politikája mellett döntene.¹⁸

Törökországban körülbelül 3,5 millió szíriai részesül ideiglenes védelemben. Jelenlétük évek óta egyre fokozódó feszültséget okoz a török lakosságban: ki gazdasági, ki biztonsági kockázatot lát a menekültekben, de a közös muszlim vallás ellenére időnként beszélhetünk kulturális különbségekről is például a nyelvi különbségek kapcsán. A helyzetet nem segítik azok az erőszakos bűncselekmények sem, amelyeket a helyi és a nemzetközi média is reflektorba állít. 2024.

¹⁷ JONES 2024.

¹⁸ TOKYAY 2024.

Gyorselemzések 2024/15

júliusban egy szíriai férfi egy hétéves gyermeket molesztált, amelyet követően súlyos, szír-ellenes zavargások kezdődtek több török nagyvárosban. A szíriaiakat ért atrocitásokra válaszul több török katonai konvoj ellen történtek támadások, amelyek több halálos áldozatot is követeltek.¹⁹

Az IPSOS közvélemény-kutató és az UNHCR friss felmérése szerint a török lakosság mintegy 77%-a támogatja a határok lezárását a menekültek előtt, ami jelentősen meghaladja a 44%-os globális átlagot. Az ankarai Menekültügyi és Migrációs Kutatóközpont szerint egy új migrációs hullám esetén a török kormánytól elvárható, hogy együttműködjön a nemzetközi közösséggel a nemzetközi humanitárius jogon alapuló formulák kidolgozásában.²⁰

A török aggodalmak nem alaptalanok: nagy a valószínűsége annak, hogy a feszültség fokozódásával Libanonban és Szíriában új migrációs hullám alakulhat ki. Amennyiben ez megtörténik, Szíria tovább destabilizálódhat és tömegek indulhatnak az ország déli régiói felől északi irányba. A korábbi gyakorlatoknak megfelelően Törökországnak az újonnan érkezetteket a már kialakított határmenti táborokban kellene ellátnia, ám a központok már túlszűfoltak, lényegében megteltek. Csak a török határhoz közeli Idlibben 3,5 millió belső menekült él, más régiókban további 1,5 millióan. Szíria növekvő instabilitása, kaotikus állapotai és egy új migrációs hullám veszélye arra kényszerítheti Törökországot, hogy erősítse határvédelmét. A legrosszabb forgatókönyv egy, a biztonsági zóna fennmaradó, nem biztosított területeinek lezárására irányuló katonai művelet, amelyre elsősorban akkor kerülhet sor, ha a gázai vagy libanoni konfliktus áttérjed Szíriára. Ebben az esetben Ankara első lépései között várhatóan megelőző intézkedéseket fog hozni az esetleges határbiztonsági kockázatok kezelésére. További kérdés, hogy az esetleges menekültáradat milyen hatással lesz az Ankara és Damaszkusz közötti lassú normalizációs folyamatra. Kezdetben a konfliktus Szíriára való áttérése felgyorsíthatja a tárgyalásokat, mivel Damaszkuszra fokozott nyomás nehezedik, és gyengül Irán befolyása a térségben. Oroszország valószínűleg támogatná a béketörekvéseket. Ha azonban Ankara kénytelen bármilyen, határon átnyúló katonai akciót végrehajtani határai védelme érdekében, az negatív hatással lehet a két ország közti tárgyalásokra.²¹

¹⁹ MIGRÁCIÓKUTATÓ INTÉZET 2024.

²⁰ TOKYAY 2024.

²¹ Ibid.

Gyorselemzések 2024/15

Sok Libanonból érkezett bérel szállást Damaszkuszban és környékén, a libanoniak egy részét pedig 16 befogadó központban látják el Homszban, Hamában és más régiókban. Ezek a táborok azonban rossz állapotban vannak, valamint súlyos élelmiszerhiánnyal küzdenek.

A libanoni eseményeket követően Recep Tayyip Erdoğan úgy fogalmazott, hogy országának kapui nyitva állnak a libanoni menekültek előtt.²² Október végéig több száz, a libanoni csapások elől menekülő érkezett légi úton Isztambulba, abban bízva, hogy a helyzet rendeződését követően hazatérhetnek otthonaikba.²³ Mersinbe tengeri úton, de szintén több százan érkeztek.²⁴ Összességében elmondható azonban, hogy október végéig nem érkezett Törökországba olyan jelentősebb, több ezer főt meghaladó létszámú menekült, amely már a fent említett határvédelmi intézkedéseket igényelte volna. A török Védelmi Minisztérium szóvivője is megerősítette, hogy ugyan érkeztek menekültek Libanonból, a török–szíriai határon jelentősebb csoport érkezéséről nem számoltak be.²⁵

Összegzés:

A Libanon és Szíria közötti szerepcsere nemcsak a regionális stabilitás törékenységére, hanem a határokon átnyúló mozgás mindkét ország társadalompolitikai dinamikájára gyakorolt mélyebb következményeire is rávilágít. Az izraeli–libanoni konfliktus még mindig a kezdeti időszakában jár, és a menekültek közül sokan egyelőre arra mennek, amerre csak tudnak. Ezek azonban szemléltetik a már folyamatban lévő kényszer-elmozdulás mértékét. Idővel várhatóan sokan veszik útjukat Európa felé, ami nagyobb migrációs nyomást jelent az EU-ra, hasonlóan a 2015-ös menekültválsághoz, amikor több, mint egymillió menekült érkezett a kontinensre. A régió instabilitásának elmélyülésével az európai államok arra számíthatnak, hogy a jövőben ismét emelkedni fog a Törökország, majd Görögország irányából érkező irreguláris migránsok száma.²⁶

²² BELLAMY 2024.

²³ REUTERS 2024.

²⁴ ERDOGAN 2024.

²⁵ YENI MESAJ 2024.

²⁶ MIKAIL 2024.

Gyorselemzések 2024/15

Felhasznált források:

- BELLAMI, Daniel (2024): *President Erdogan says Turkey's doors are 'open' to refugees from Lebanon*. Forrás: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/10/19/president-erdogan-says-turkeys-doors-are-open-to-refugees-from-lebanon> (Megtekintve: 2024.10.28.)
- DIAB, Jasmin Lilian (2024): *Bouncing between war-torn countries: Displacement in Lebanon and Syria highlights cyclical nature of cross-border refuge*. Forrás: <https://theconversation.com/bouncing-between-war-torn-countries-displacement-in-lebanon-and-syria-highlights-cyclical-nature-of-cross-border-refuge-241168> (Megtekintve: 2024.10.28.)
- ERDOGAN, Koray (2024): *Humanitarian crisis in Lebanon triggering new migration wave to Türkiye?* Forrás: <https://www.turkiyetoday.com/region/lebanon-migration-to-turk-60086/> (Megtekintve: 2024.10.30.)
- HALL, Natasha – TODMAN, Will (2024): *Lebanon's Dangerous Campaign against Refugees*. Forrás: <https://www.csis.org/analysis/lebanons-dangerous-campaign-against-refugees> (Megtekintve: 2024.11.07.)
- IOM (2024): *Flash Appeal Lebanon humanitarian crisis*. Forrás: <https://crisisresponse.iom.int/sites/g/files/tmzbd11481/files/uploaded-files/IOM%20Flash%20Appeal%20for%20Lebanon%20Crisis%20Response%20%20FI%20NAL.pdf> (Megtekintve: 2024.10.29.)
- JONES, Dorian (2024): *Turkey fears new wave of refugees as Israel continues Lebanon offensive*. Forrás: <https://www.rfi.fr/en/podcasts/international-report/20241019-turkey-fears-new-wave-of-refugees-as-israel-continues-lebanon-offensive> (Megtekintve: 2024.10.28.)
- MIGRÁCIÓKUTATÓ INTÉZET (2024), Fókuszpont: *Kibékülhet-e Szíria és Törökország?* Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2024/07/20240710_MKI_FOKUSZPONT_24_61_h.pdf (Megtekintve: 2024.11.01.)
- MIKAIL, Barah (2024): *Europe is not prepared for the looming lebanese refugee crisis*. Forrás: <https://theconversation.com/europe-is-not-prepared-for-the-looming-lebanese-refugee-crisis-240144> (Megtekintve: 2024.10.28.)
- REUTERS (2024): *Lebanese arrive in Turkey shaken by war, hope for quick return*. Forrás: <https://www.reuters.com/world/middle-east/lebanese-arrive-turkey-shaken-by-war-hope-quick-return-2024-09-30/> (Megtekintve: 2024.10.30.)
- ROMDHANE, Wassim Ben – VALLENTINE, Jennifer – FROUWS, Bram (2024): *Lebanon's escalating conflict: what are the displacement and migration consequences?* Forrás: <https://mixedmigration.org/lebanon-conflict-displacement-migration-consequences/> (Megtekintve: 2024.10.29.)

Gyorselemzések 2024/15

- SAYFO, Omar (2021): *Nem szívesen látott hazatérők – A menekültek hazatérését megnehezítő törvények Szíriában.* Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2021/05/20210519_MKI_GYORSELEMZES_2021_8_sayfo_omar_nem_szivesen_latott_hazaterok.pdf (Megtekintve: 2024.11.06.)
- SAYFO, Omar (2024): *Naszrallah likvidálva – de mi következik a Hezbollah számára?* Forrás: <https://corvinak.hu/velemenyt/2024/09/30/naszrallah-likvidalva-de-mi-kovetkezik-a-hezbollah-szamara> (Megtekintve: 2024.11.06.)
- TOKYAY, Menekse (2024): *Lebanon crisis sparks risk of new wave of Syrian refugees into Türkiye.* Forrás: <https://www.arabnews.com/node/2574068/middle-east> (Megtekintve: 2024.10.30.)
- UNHCR (2024a): *Lebanon at glance.* Forrás: <https://www.unhcr.org/lb/at-a-glance> (Megtekintve: 2024.11.06.)
- UNHCR (2024b): *Lebanon crisis deepens as Israeli airstrikes intensify.* Forrás: <https://www.unhcr.org/news/briefing-notes/unhcr-lebanon-crisis-deepens-israeli-airstrikes-intensify> (Megtekintve: 2024.10.29.)
- UNHCR (2024c): *Lebanon emergency Flash Update 29 October 2024.* Forrás: <https://reporting.unhcr.org/lebanon-emergency-flash-update-9> (Megtekintve: 2024.11.06.)
- UNHCR (2024d): *Lebanon emergency regional update.* Forrás: <https://reporting.unhcr.org/lebanon-emergency-regional-update-1> (Megtekintve: 2024.10.29.)
- UNHCR (2024e): *Update on displacement from Lebanon to Iraq.* Forrás: <https://data.unhcr.org/en/documents/download/112241> (Megtekintve: 2024.11.06.)
- YENI MESAJ, (2024): *Lübnan'dan Türkiye'ye göç var mı?* Forrás: <https://www.yenimesaj.com.tr/lubnandan-turkiyeye-goc-var-mi-H1544052.htm> (Megtekintve: 2024.10.29.)

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Felegyi Júlia, 2024

© Migrációkutató Intézet, 2024

Sorszám: 2024/15